

NADAL I FARRERAS, Joaquim: *“L’organització administrativa i la vida material en la Catalunya Napoleònica”*, a *“La Invasió Napoleònica. Economia, Cultura i Societat”*, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1981, p.81-98.

(6) Citat per MERCADER, Joan: *Catalunya i l’imperi napoleònic*, Barcelona 1978 i per MOLINER PRADA, Antoni: *Catalunya contra Napoleó*, p.140.

(7) MOLINER PRADA, Antoni. “L’organització de la resistència a Catalunya en la Guerra del Francès”, p. 41-52.

(8) DE DIEGO GARCIA, Emilio: “La Guerra de la Independencia. La propaganda como motor de resistencia”, a *Ocupació i resistència a la Guerra del Francès 1808-1814*. Actes del Congrés celebrat

a Barcelona del 5 al 8 d’octubre de 2005 al Museu d’Història de Catalunya, Barcelona 2007, p. 131-161. “La propaganda i la resistència a Lleida durant la Guerra del Francès 1808-1814) han estat estudiats per Antoni Sànchez i Carcelén a *Ocupació i resistència a la Guerra del Francès 1808-1814*. Actes del Congrés celebrat a Barcelona del 5 al 8 d’octubre de 2005 al Museu d’Història de Catalunya, Barcelona 2007, p. 279-290.

Glòria Ballús Casòliva ha estudiat una d’aquestes composicions musicals conservada a l’arxiu de la Seu de Manresa a “Viva el mejor General: un exemple musical de la Guerra del Francès conservat a l’Arxiu de la Seu de Manresa”, a *Ocupació i resistència a la Guerra del Francès 1808-1814*. Actes

del Congrés celebrat a Barcelona del 5 al 8 d’octubre de 2005 al Museu d’Història de Catalunya, Barcelona 2007, p. 175-188.

(9) ARNABAT MATA, Ramón: “La propaganda política i la literatura popular coma formes de resistència”, a *L’organització de la resistència a Catalunya en la Guerra del Francès*, a *Ocupació i resistència a la Guerra del Francès 1808-1814*. Actes del Congrés celebrat a Barcelona del 5 al 8 d’octubre de 2005 al Museu d’Història de Catalunya, Barcelona 2007, p. 163-173.

(10) MOLINER PRADA, Antoni. “L’organització de la resistència a Catalunya en la Guerra del Francès”, p. 43.

(11) FONTANA, Josep: *La fi de l’antic règim i la industrialització (1787-1868)*, a “Història de

Catalunya”, vol. V, Barcelona 1988.

(12) MOLINER PRADA, Antoni. “L’organització de la resistència a Catalunya en la Guerra del Francès”, p. 48

(13) COSTABELLA, Miquel: Josep Manso i Solà, a *Borredà*, Berga 1990, p.26-307 interpreta la biografia de Manso des de la recerca documental i la síntesis bibliogràfica, molt especialment a partir de l’obra: CLOPAS BATTLE, Isidro: *El invicto Conde del Llobregat y los hombres de Cataluña en la guerra de la Independencia*, Barcelona 1961.

(14) COSTABELLA, Miquel: Josep Manso i Solà, a *Borredà*, Berga 1990, p.26-307, p. 274

Rosa Serra Rotés

DOSSIER

M. DOLORS SANTANDREU

El castell de Berga durant la Guerra Gran i la Guerra del Francès

Al Archivo Histórico Nacional de Madrid (en endavant AHN) es conserven diversos documents sobre el castell de Berga que ens permeten conèixer alguns aspectes interessants sobre aquesta fortalesa militar durant la Guerra Gran i la Guerra del Francès, entre finals del segle XVIII i principis del XIX. Abans, però, fem un breu repàs de la seva història.

L’origen del castell de Berga cal situar-lo a l’Alta Edat Mitjana, en temps de la reconquesta i repoblació dutes a terme pels primers comtes catalans. Al seu redós va créixer i desenvolupar-se la vila de Berga. Segurament als segles XIII i XIV va ser ampliat i millorat. No tenim referències documentals sobre quin era el seu aspecte físic, només sabem que, finals del segle XV, a més de l’església parroquial, al castell hi havia dues torres: la rodona i la carcassona “(...)e los singulares recu-

llits en les torres rodona ed carcassona ab lurs robas (...)” (1).

Durant gairebé uns 200 anys el castell degué perdre el seu valor estratègic fins que, al segle XVII, va ser revaloritzat a causa dels enfrontaments entre els Àustries i França. Serà llavors quan Felip IV s’apropiarà del castell i convertirà l’església parroquial en caserna militar, obligant els berguedans a fer un nou edifici al centre de la vila. Efectivament, des de mitjans del segle XVII la vella fortificació medieval serà remodelada, i notablement millorada, i Berga i el seu castell es convertiran en una plaça forta important en totes les guerres que s’aniran succeint: la Guerra de Successió a la Corona Espanyola, la Guerra Gran i la Guerra del Francès.

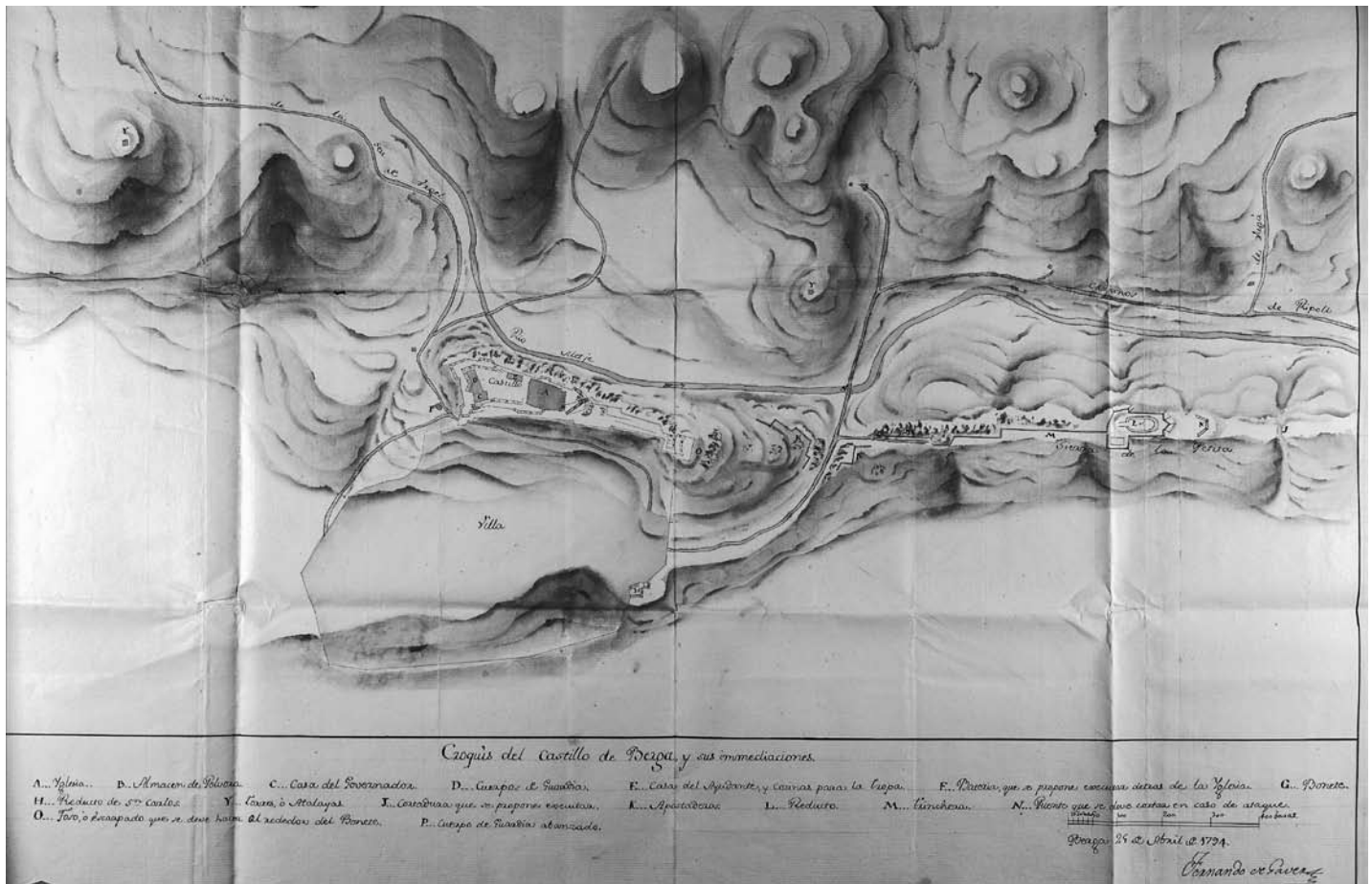
Així descriu el castell i la vila de Berga, el 1794, durant la Guerra Gran, l’enginyer Fernando de

Gaver en una carta que va enviar a l’enginyer general Juan de Escofet: “*La villa de Berga se halla situada inmediata la Rio Llobregat en la mediania de la distancia entre Barcelona y la Seu de Urgel, cierra mucha parte de su circuito las casas, y en el resto de la poblacion conserva un recinto antiguo y debil, que se une con el castillo, el qual se halla colocado en la eminencia de un monte que la domina, es reducido de figura y construccion irregular, tiene varios padrastrós con proxima dominacion en los montes vecinos, para cuyo remedio hay abanzado y unido a el castillo un muy pequeño reducto que nombran el Bonete, otro inmediato sobre uno de los torreones antiguos de la villa llamado de Don Carlos, y dos torres que ocupan dos alturas descubriendo los barrancos por donde se viene de la Seu de Urgel y la Cerdaña.*

En la villa hay un quartel para cien hombres y dentro del castillo otro que

fue iglesia en que doblando un piso caben 350 hombres y en la sacristia y desvanes tiene proporcion para formar almacenes para municiones de boca y guerra; a la espalda de esta iglesia se halla el almacen de polvora de bobeda unido a ella, en que pueden resguardarse hasta 500 quintales.

Hay tambien un macho o torre que sirve de casa para el governador en muy mal estado y debajo de este edificio se halla la cisterna que solamente recoge las aguas del texado de dicha casa que son bien pocas. Tambien se hallan, dos cuerpos de guardia, cocinas y casa para el ayudante con dos calabozos que son los dos unicos parajes que hai a prueba de bombas en el castillo. Su situacion es importante para cubrir los pasos por donde puede internarse el enemigo por esta parte de la frontera, pues en este parage se unen el camino que viene de la Seu de Urgel por Sant Llorens y los de la Cerdaña por el Coll de Jou, Ripoll, La Pobra y Bagà” (2).

Plànol fet pel capità d'enginyers Antonio de Gaver el 1794.

Document que acompanya el plànol anterior i que conté una descripció de Berga i del seu castell amb especificació de les obres que són necessàries. 1794

Plànol fet pel capità d'enginyers Antonio de Gaver el 1794.

Document que acompanya el plànol anterior i que conté una descripció de Berga i del seu castell amb especificació de les obres que són necessàries. 1794

Plànol fet pel capità d'enginyers Antonio de Gaver el 1794.

Document que acompanya el plànol anterior i que conté una descripció de Berga i del seu castell amb especificació de les obres que són necessàries. 1794

Plànol fet pel capità d'enginyers Antonio de Gaver el 1794.
AHN, DIVERSOS-COLECCIONES, 79, N.37

Document que acompanya el plànol anterior i que conté una descripció de Berga i del seu castell amb especificació de les obres que són necessàries. 1794
AHN, DIVERSOS-COLECCIONES, 79, N.37

D'aquestes ratlles se'n desprenen dues coses: per una banda, la important situació estratègica de la fortalesa de Berga i, per l'altra, el seu mal estat. Aquests dos fets van provocar que, durant els anys de la Guerra Gran, hi hagués de manera permanent al castell de Berga un enginyer militar per encarregar-se del seu manteniment i també que l'enginyer militar Antonio López Sopena, entre els anys 1796 i 1797, redactés un projecte per a convertir-lo en una imponent fortificació, els plànols i les memòries del qual es troben al Archivo General Militar de Madrid i seran objecte d'un detallat estudi en un proper EROL.

El projecte de López Sopena degué quedar només en això, un projecte i, en esclatar la Guerra del Francès, les autoritats militars van tornar a recordar-se del castell de Berga.

El dia 4 d'agost de 1809 el capità general Joaquín Blake, des de Tortosa, va ordenar al Marquès de Coupigny, encarregat dels exèrcits de Catalunya: "Sirvase V.E. providenciar que con la mayor actividad se continúe en poner en el mejor estado de defensa las obras de la plaza de Lerida y que asi esta como las de Berga y Cardona se provisionen de quanto necesitaren" (3).

Per tant, s'havien de fer dues tasques: les obres de reparació i millora de la fortificació i el seu proveïment de subsistències.

Respecte al primer aspecte, era necessari que un enginyer vingués a Berga a estudiar *in situ* la situació del castell. El dia 18 d'agost arriben a Berga per a tal tasca el capità del Real Cuerpo de Ingenieros D. Francisco José Justiz acompanyat d'un caporal i cinc sapadors. El resultat va ser un informe sobre les obres necessàries així com també del seu pressupost. El 23 d'octubre de 1809 Tomas de Buzunariz

escribía a Joaquín Blake: “En vista de lo que V.E. se sirve prevenirme en su oficio de 15 de este mes sobre el presupuesto de obras que ha formado el capitán de ingenieros Don Francisco Josef Justiz para la mejor defensa y reparaciones de las obras de fortificación de la plaza de Berga a donde paso de orden superior a este objeto; debo decir a V. E. que dicha plaza siempre se ha considerado de preferencia a las de Cardona y la de la Seu de Urgel, y por lo tanto en la guerra pasada hubo de continuo en ella un ingeniero atendiendo a las reparaciones de sus obras y que despues el director de ingenieros de esta provincia Don Antonio Sopena formó un proyecto muy prolijo para el aumento de sus defensas en prueba de la utilidad de su conservacion y que convendria sostenerla porque cubre y defiende la frontera por aquella parte siendo difícil a los enemigos formarla sitio por la dificultad de conducir a las inmediaciones artilleria respecto a la aspereza de los montes no habiendo otros caminos que los de Gerona, Barcelonay Cardona por donde practicarle habiendo de poseer primero estas plazas; pero por ser su castillo sumamente reducido y dominado a tiro de fusil de sus contornos necesita el rehacer sus parapetos y a mas la habilitacion de las torres exteriores y el aumento de la que propone el ingeniero en Sierra Petita para alexar los enemigos de sus contornos inmediatos.

No obstante en atencions a la escasez de caudalen deben ceñirse las reparaciones lo primero a su interior para que la resistencia unida tenga mas vigor y por lo tanto se podrian librar unicamente de quarenta a cinquenta mil reales con los que no dudo que en dos meses se adelantaria lo mas urgente dando lugar a la continuacion de sus obras segun lo permitiesen despues las circunstancias de caudales y acaecimientos, siendo de preferencia la de la Sierra Petita por no estar dominada de ninguna otra y descubrir bien las avenidas de Francia y Olot (...) (4).

En la mateixa carta també hi ha una proposta de com finançar les obres: “(...) insinuo de que produciendo las salinas de Cardona quantiosamente podria tal vez sufragarse de ellas aquel importe cargando algun tanto mas en fanega de sal a las gentes pudientes y especialmente a los del corregimiento de Berga donde vendra a refundirse entre los pobres

Relacion q. manifiesta el numero de tropas y provisiones de viveres q. se necesitan para un mes p.º la Guarn. de 625 hombres q. debe haberse en el Castillo de la Seu de Berga, y sus puentes adyacentes.

Tropas	
Infanteria	300
Artilleria	325
Total	625

Viveres q. se necesitan para un mes	
Para el castillo de a 2 q. cada uno	1200
Para el de Santa	2500
Para el de Berga	12
Carneros	3
Carne salada q.º	1000
Almuerzo	300
Arroz q.º	3
Almuerzo de la noche	6
Almuerzo de la mañana	36
Almuerzo de la tarde	2000
Vino q.º	100
Almuerzo de la noche	3
Almuerzo de la mañana	4
Almuerzo de la tarde	10
Vino q.º	3
Almuerzo de la noche	1
Almuerzo de la mañana	120
Almuerzo de la tarde	12
Almuerzo de la noche	12
Almuerzo de la mañana	32
Almuerzo de la tarde	32
Almuerzo de la noche	100
Almuerzo de la mañana	18
Almuerzo de la tarde	80
Almuerzo de la noche	2000
Almuerzo de la mañana	1500
Almuerzo de la tarde	1500
Almuerzo de la noche	6

En la antecedente Real C.ª de V.º de 11 de Agosto de 1809 se ha hecho mención de que el Sr. D.º Joaquín Blake, considerando q. el Sr. D.º Justiz en la villa de Berga se mandaron poner al castillo al primer aviso de ser necesario el enemigo

jornaleros que naturalmente han de emplearse en aquellos trabaxos de manera que ademas de serles por descontado beneficoso, lo sera tambien a la defensa de la patria (...)” (5).

Encarrilat el tema de les obres, reprenem el tema de l’avituellament. Després de l’ordre de Joaquín Blake de 4 d’agost de 1809, el dia 12 del mateix mes i any l’ajuntament rep una carta que ordena: “Debiendo ponerse la plaza de este Principado en completo estado de defensa segun lo ha determinado el general en jefe de este ejercito y provincia, se han dado para ello las ordenes convenientes.

La escasez de recursos de la caja militar para atender al aprovisionamiento de viveres en ellas obliga a procurarlos por medio de requisicion. En Cardona un digno patricio regidor que aquel ayuntamiento se ha encargado de la recoleccion de quantos necesita aquella fortaleza para una guarnicion de 2000 hombres en dos meses y para ello ha contado con las existencias seguras que hay en la villa extendiendo la requisicion para completar el todo de lo que se necesita a los pueblos de su partido baxo la circunstancia de que si se conueniere se pagara a los dueños el legitimo valor de lo que se les tomare y sino se les devolviera quando la necesidad hubiere cesado.

Document on es pot llegir la previsió d’avituellament del castell de Berga per a una guarnició de 625 homes. 1784, AHN, DIVERSOS-COLECCIONES, 79, N.37

Carta del general Joaquin Blake al marquès de Coupigny ordenant posar en estat de defensa els castells de Lleida, Berga i Cardona. 1809. AHN, DIVERSOS-COLECCIONES, 93, N.1

Sacos de harina de a 2 quintales cada uno	120
Raciones de galleta	2350
Bueyes y vacas	10
Carneros	12
Carne salada (quintales)	9
Tocino (libras)	1030
Bacalao (quintales)	No consta
Arroz (libras)	500
Semola o fideos (sacos)	3
Guisantes, judias, habas y lentejas (sacos)	6
Garvanzos (fanegas)	36
Queso (libras)	2300
Manteca (libras)	100
Sal (fanegas)	9
Cestos huevos	4
Especies (toneles)	¼
Vino (botas de 30 arrovas)	40
Idem de aguardiente	3
Idem de vinagre	½
Idem de azeite	No consta
Tavaco de humo (libras)	450
Ollas	12
Tinas guarnecidas de hierro	12
Barriles pequeños para la distribucion	32
Gamellas o artesas	100
Cantaros	40
Calderas	2
Ristras de ajos	83
Cevollas	2000
Haces de madera de leña gruesa	1500
Idem de leña menuda	1500
Paja larga de centeno (carros)	6

Exmo. Sr. Marqués de Coupigny

Señor V.º. providenciar que con la mayor actividad se continúe en poner en el mejor estado de defensa las obras de la plaza de Berga y que así está como las de Berga y Cardona se provisionen de quanto necesitaren.

D.º que a V.º m.º. a.º. Fortosa de Agosto de 1809.

Joaquin Blake